

Kierunki zamawiane jako instrument zmian w kształceniu na poziomie wyższym w Polsce

Streszczenie

Program kierunków zamawianych był programem rządowym realizowanym w polskim systemie szkolnictwa wyższego w latach 2008-2015. Program ten, dzięki rozwiązaniom jakie proponował, miał na celu zmianę struktury kształcenia studentów w kierunku nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych.

Głównym problemem badawczym niniejszej pracy są zmiany dokonane w kształceniu w uczelniach objętych programem kierunków zamawianych w Polsce. Za cel główny pracy przyjęto więc identyfikację, analizę oraz ocenę zmian, które wystąpiły w szkołach wyższych realizujących koncepcję kierunków zamawianych, w zakresie organizacji studiów, programów nauczania, kadry naukowo-dydaktycznej, infrastruktury badawczej oraz współpracy z praktyką gospodarczą. Problem badawczy i cel pracy przesądziły o strukturze prezentowanej pracy.

Niniejsza dysertacja składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym, zatytułowanym *Edukacja i jej zmiany we współczesnym świecie*, zaprezentowano zagadnienia wprowadzające w tematykę edukacji i kształcenia. Zwrócono uwagę na wielowymiarowość pojęcia edukacja i jego znaczenie w aspekcie kulturowym, politycznym oraz gospodarczym. Ponadto zwrócono uwagę na rozumienie edukacji w odniesieniu do teorii kapitału ludzkiego i teorii kapitału społecznego. Ta część zawiera również wskazanie wpływu globalizacji i integracji europejskiej na cele polityki edukacyjnej w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej. Szczególną uwagę poświęcono dokumentom regulującym sprawy edukacji i kształcenia wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej (przede wszystkim strategia lizbońska, strategia Europa 2020 oraz dokumenty powstałe w wyniku realizacji procesu bolońskiego).

Dla współczesnej polityki edukacyjnej w Polsce kluczowe znaczenie miały zmiany związane z rozpoczęciem procesu transformacji systemowej, zapoczątkowane przede wszystkim dwiema ustawami: ustawą z 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym oraz ustawą z 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Dlatego też drugi rozdział pracy pt. *Kształcenie na poziomie wyższym w Polsce po 1989 roku*, poświęcony jest ewolucji kształcenia na tym poziomie, jaka dokonała się za sprawą zmian systemowych właśnie. Uwzględniono tutaj historyczne aspekty kształcenia, szczególnie na poziomie wyższym,

stanowiące fundament obecnego kształtu szkolnictwa wyższego, podstawy prawne obecnie obowiązujące, w tym również regulacje wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej oraz zmiany, jakie dokonały się, w ich wyniku, na rynku edukacyjnym oraz na, powiązanym z nim, rynku pracy.

W rozdziale trzecim, zatytułowanym *Koncepcja kierunków zamawianych*, omówiono ideę programu kierunków zamawianych (czyli programu rządowego stworzonego w celu zmiany dotychczasowej struktury studentów i absolwentów na korzyść kierunków matematycznych, przyrodniczych i technicznych) oraz jego genezę, w oparciu o uruchomiony Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Przedstawiono ponadto organizacyjne i finansowe podstawy funkcjonowania owego programu. Zaprezentowano oczekiwania wobec programu oraz rezultaty jego realizacji. Przeanalizowano strukturę kształcenia studentów na kierunkach zamawianych w Polsce, z podziałem na uczelnie realizujące program w trybie systemowym (program pilotażowy) i konkursowym (właściwy program zamawiania kierunków kształcenia) oraz z uwzględnieniem struktury kształcenia na analogicznych kierunkach, ale niedofinansowanych w ramach rządowego programu.

Rozdział czwarty pt. *Efekty wdrożenia kierunków zamawianych* stanowi zaprezentowanie wyników badań terenowych o charakterze jakościowym, przeprowadzonych wśród przedstawicieli wybranych uczelni wyższych realizujących program kierunków zamawianych. Podjęto w nim próbę identyfikacji i oceny rezultatów (organizacyjnych, programowych, infrastrukturalnych oraz kadrowych) związanych z realizacją owego programu w badanych uczelniach. Badanie to miało ukazać nie tylko efekty wdrożenia programu kierunków zamawianych w polskim systemie kształcenia na poziomie wyższym, ale też trwałość wprowadzonych rozwiązań, bowiem dobre praktyki powinny być wykorzystane w przyszłości, przy formułowaniu tego typu rozwiązań.

W *Zakończeniu* autorka zawarła listę rekomendacji dla podobnych inicjatyw, jakie mogą zostać podjęte w przyszłości. Listę stworzono na podstawie przeprowadzonego badania jakościowego oraz w wyniku podjętych studiów literaturowych. Wskazany kierunek działań wpisuje się w nurt całościowego spojrzenia na proces kształcenia, obejmujący wszystkie poziomy edukacji i uwzględnia m.in. działania skierowane na uświadamianie młodzieży szkolnej wpływu ich wyborów (edukacyjnych) na dalszą karierę zawodową.